

ARHIV BOSANSKE KRAJINE
BANJA LUKA

BURDA ARTUR :

VIKTORA
"DOLAZAK ~~ARTURA~~ BURDE U BOSANSKU KRAJINU I PODIZANJE RIB-
NJAKA U SANIČANIMA I BARDAČI "

L e g e n d a :

- 12 stranica kucanog teksta sjećanja Artura Burde;
- sjećanja notirana u Arhivu i u kući Artura Burde 7,11, 15.februara 1975.godine i 17.jula 1975.godine;
- SADRŽAJ SJEĆANJA: porijeklo porodice Burda i dolazak Viktora Burde u Bos.Krajinu; podizanje ribnjaka u Saničanima kod Prijedora i na močvarama Bardače; preuzimanje ribnjaka od Artura Burde 1919.godine; otvaranje Konzulata Poljske u Banjoj Luci i konzulstvo Artura Burde.-

Arhiv Doc. krajine B. Luka

ABK 209-MG-IV/135

ARHIV BOSANSKE KRAJINE
BANJA LUKA

P O R O D I C A B U R D A

Prije nego što bih iznio sjećanja na svog oca Viktora Burdu i njegovu aktivnost u razvoju ribogojstva, želio bih spomenuti JOSIPA ŠUSTU, koji je radio na uzgoju šarana na imanju kneza Švarcenberga. Ovaj je Čeh na kneževskom imanju Švarcenberga vodio brigu o uzgoju riba u velikim ribnjacima i tako stvarao osnove za kasnije stvaranje ribnjačarstva kao posebne grane poljoprivredne proizvodnje. Ovaj je čovjek u prošlom vijeku, dakle, počeo da stvara osnove koje će dalje razvijati Dubiš, Viktor Burda i drugi.

Moj se otac rodio 5. maja 1860. godine u porodici zemljoposjednika JOSIPA BURDE u mjestu PISAŽOVICE u blizini Bielska, u zapadnoj Galiciji. Njegova supruga, odnosno moja baka, imala je djevojačko ime KRISTINA VINKLER, a bila je takodje iz Bielska, kao i moja majka HERMINA FIALKOVSKA. Prema tome, mi smo po nacionalnosti Poljaci.

Čitavo to područje u okolini Bielska u Šleziji bilo je puno većih i manjih ribnjaka, ali su se svi vodili bez ikakvog sistema, odnosno na ekstenzivan način. Već kao dječak otac je zavolio ribu i ribnjačarstvo i želio je da se tome posveti. Zbog toga je iz Realke u Bielsku otišao na dalje školovanje u Poljoprivrednu školu u Mödlingu kraj Beča. Uzgred pominjem da tada nije bilo drugih škola koje bi mogle dati teoretsku osnovu za saznanja iz oblasti poljoprivredne proizvodnje. Otac je želio da stekne opštu naobrazbu iz poljoprivrede da bi se mogao posvetiti poljoprivrednoj proizvodnji, uključujući tu i ribnjačarstvo.

Otac je prakticirao na imanjima nadvojvode ALBREHTA u blizini Tješina. Tamo se upoznao sa DUBIŠ-om i drugim uzgajateljima riba. Na bazi teoretskih znanja tamo je sticao prva praktična iskustva, izuzimajući ona koja je ranije stekao na ribnjacima u okolini Bielska. U toku prakse došao je na ideju

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-MG-IV/135

da uvede jedan novi kvalitet u uzgajanje riba, da ekstenzivno ribnjačarstvo nadomjesti intenzivnim na bazi primjene naučnih saznanja iz poljoprivrede na cjelokupni uzgoj ribe. Naučna znanja i tekovine zoologije i botanike trebalo je praktično primjeniti na cjelokupni uzgoj riba. Zbog toga je otac i počeo sistematsko proučavanje ovih nauka, a literatura za sve ono što ga je posebno interesiralo bila je oskudna ili je i nije bilo. Posebno, nije bilo literature iz ribnjačarstva. Stečena znanja provjeravao je u praksi, počev od mriješćenja i ishrane pa do drugih pitanja vezanih za uzgoj.

Želeći da ima odriješene ruke u eksperimentisanju i praktičnom radu, otac je uzeo u zakup veliko ribnjačarstvo kod SKIERNEVICE u blizini Varšave. Ovo je zemljište sa ribnjacima bilo vlasništvo ruskog cara. Zemljište je zakupio 1883. godine. Tako mu se pružila prilika da svoje zamisli sprovede u djelo. Za kratko vrijeme postigao je ogroman uspjeh. Uglavnom, odgajao je samo šarane. Njegovi su ribnjaci postali uzorni u svakom pogledu. Za mnoge je to bila senzacija prvog reda i dolazili su da se informišu o tome kako je moj otac uspio da za kratko vrijeme postigne i kvalitet ribe i velike prinose. O ovim rezultatima ubrzo se pročulo po cijeloj Njemačkoj. Slijedili su pozivi da dodje i da o svojim iskustvima govori. Moj je otac svima objašnjavao kako je radio jer je želio da se njegova iskustva koriste za unapredjenje ribnjačarstva u svijetu.

Dobio je poziv da organizira ribnjačarstvo u Pruskoj Šleziji. Poziv je prihvatio i uzeo u zakup ribnjake koje su mu na određeno vrijeme ponudili. Ponuda je uslijedila zbog njihove želje da otac unaprijedi ribnjake u toku zakupnog perioda. Trebalo je učiniti ribnjake ekonomski rentabilnim. Rađeći na ovim ribnjacima otac je prenosio svoja iskustva i na ostale uzgajatelje riba. Način njegovog rada postepeno su i drugi prihvatili.

Početkom devedesetih godina prošlog vijeka dobio je lični poziv od kneza BIZMARKA, koji ga je želio lično upoznat i dobiti opšte informacije o ribnjačarstvu. U uspjesima mog oca mnogo se govorilo i načinu kako je radio. Već je tada postalo poznato kako je nauku efikasno primjenio.

Arhiv Dos. krajine B. Luka

ABK 209-MG-IV/135

u ribogojstvu i bio uvažavan kao najveći autoritet u ovoj oblasti u Evropi. Uspjesi na ribnjačarstvima u Šleziji (Kolande, Trashenberg, Krasnic, Virškovice, Falkenberg etc.) pro-
nijeli su mu slavu širom Evrope. Zbog toga je i dobijao po-
zive da posjeti razne zemlje, uključujući Rumuniju i Bu-
garsku. Dobio je mnogobrojna odlikovanja. Pomenuću samo ne-
ka kojih se sjećam: ruski orden sv. Ane, njemački orden Cr-
nog orla, oređene Rumunije i Bugarske itd. Jedno od prizna-
nja za takav rad bilo je imenovanje za carskog savjetnika.

Nakon isteka zakupnih ugovora u Šleziji, otac
se preselio u Beč. Postao je potpredsjednik Carskog austrij-
skog ribarskog udruženja, čiji je predsjednik bio knez Švar-
cenberg. Sažetu ocjenu njegovog rada dao je u nekrologu
bečki list "FISCHEREI ZEITUNG" (br. 1 iz 1934. godine na
strani 6.), čiji prevod glasi:

" Na dan 29. novembra 1933. godine umro je u Rijeci
poslije kratke bolesti Viktor Burda u 73. godini. Sa njegovim
imenom vezan je napredak u gajenju šarana u Šleziji, i otud
u cijeloj Njemačkoj, koji je počeo 1890. godine. Burda je bio
genijalni organizator ribnjačarstva u Šleziji koji je maj-
storski umio da prenosi tekovine i dostignuća ribnjačarstva
u Galiciji na velika ribnjačarstva u Šleziji i da ih dalje
razvija po svom ličnom sistemu. Kod toga je obratio naroči-
tu pažnju na izbor rase, sistem Dubisch i na pretvaranje
4 i 5-ogodišnjeg pogona u trogodišnji pogon. Iako se sa a-
norganskim gnojenjem i hranjenjem počelo istom u kasnijim
godinama, bio je ipak Burda, kao nosilac i organizator novih
načela, osnivač modernog ribnjačarstva u Njemačkoj jer i ona
ribnjačarstva, koja nisu bila pod njegovim rukovodstvom, bila
su za kratko vrijeme prisiljena da slijede istim putem, ako
nisu htjela da ostanu u pozadini. U zadnjim decenijama Bur-
da je još djelovao, koliko je nama poznato, kao rukovodilac
vlastitih i tuđjih ribnjačarstva u Poljskoj, Galiciji i Ju-
goslaviji. Njegov je sin Artur sada vlasnik jednog od naj-
većih ribnjačarstva u Jugoslaviji, u Banjoj Luci, u Bosni.
Ime Burda i njegov velik organizacioni talenat ostaće ne-
zaboravni kod njemačkog ribnjačarstva."

Nekako u to vrijeme (1890.godine) rodio se moj brat, koji je dobio očevo ime Viktor. Studirao je pravo i postao doktor pravnih nauka, ali se nije bavio pravom, već se kao veleposjednik bavio upravljanjem nad svojim dobrima. Poginuo je u Beču za vrijeme jednog bombardovanja u toku drugog svjetskog rata. Ja sam se rodio četiri godine kasnije (21. januara 1894.godine) u Bielsku.

Otac Viktor nije želio da se zaparloži u Beču. Tražio je novo polje rada, mogućnosti da dalje razvija ono što je započeo i uspješno sprovodio. U Beču je bio informisan o zamislima ministra Kalaja da u Bosni i Hercegovini razvija poljoprivrednu proizvodnju. Oko 1900.godine otputovao je u Sarajevo. Sa predstavnicima Zemaljske vlade proputovao je kroz cijelu Bosnu tražeći najpodesniji teren gdje bi se moglo podizati ribnjačarstvo. U toku tih obilazaka registrirana su mjesta koja bi bila prikladna za tu svrhu. Sva su tada pripadala državnom eraru.

(Prekid)

7.februar 1975.godine
Banja Luka

(Artur Burda)

Ahiz Doc. krajine D. Luka

ABK 209-MG-IV/135

(Nastavak I.)

Moj se otac odlučio za zemljišta u kotaru Prijedor (Crnajski lug i Donji lug ; sadašnji Saničani) od oko 200 hektara i zemljišta u kotaru Bos.Gradiška (Stapar-ski lug) od oko 500-700 hektara. Površina zemljišta Stapar-skog luga zahvatala je teritoriju između rijeke Save i potoka Stublaja i Matura.

Budući da se radilo o erarnoj zemlji, sklopljen je sa Zemaljskom vladom ugovor 1902.godine. Nakon sklapanja ugovora, otac je angažovao inženjere za premjeravanje terena i izradu projekata. Jedan od tih inženjera bio je JO-SIP HAJNIŠ, rodom iz Bukovine, ali se imena drugog ne mogu sjetiti. Ovaj rad na premjeravanju zemljišta i izradi projekata za ribnjake i objekte trajao je oko godinu dana. Za rad inženjera otac je prilično investirao.

Nakon izrade projekata počeli su radovi, i to: izgradnja nasipa, dovodnih i odvodnih kanala, brojnih propusta i ustava izgrađenih od betona, kao i drugih objekata.

Ribnjaci u SANIČANIMA izgrađeni su prije nego oni u BARDAČI. U Saničanima prva proizvodnja bila je već 1905.godine. Izgradnja ribnjaka u Bardači išla je mnogo sporije pošto je zemljište bilo izloženo savskim poplavama. Tu se moralo čekati na dovršenje izgradnje sistema velikih državnih nasipa za odbranu od plavljenja rijeke Save. Iz tih razloga poslovi su zaostajali tako da je dovršenje ribnjaka u Bardači bilo tek 1908.godine.

Nadzor nad građevinskim dijelom posla na oba ribnjaka vršili su inženjeri. Pošto oni nisu imali iskustva u ribnjačarstvo, budući da je ovo bila i za njih novina, moj otac im je dao potrebna uputstva, informacije, a i idejni nacrt. Prema tome, oni su vršili nadzor i davali uputstva sa čisto tehničke, građevinske strane.

Radna snaga na građevinskim poslovima angažovana je iz redova domaćeg stanovništva. Jedino je angažovano nekoliko stručnih građevinskih majstora za betoniranje.

U Saničanima ribnjak je bio na vodoplavnom zemljištu. Budući da je za ribnjak bila potrebna svježja voda, opskrbljivanje je izvedeno iz potoka, vodotokova Gomjenice, Stupnice i Crnaje.

Arhiv Doc. krajevine B. Luka

ABK 309-MG-10/135

Ribnjaci u Bardači bili su opskrbljivani vodom iz kanala Ljevčanice, koji je doveo vodu iz raznih manjih vodotokova sa područja Kozare.

Prva ili takozvana nasadna riba dovezena je iz Galicije budući da je u ono vrijeme galicijska rasa šarana bila poznata kao najkvalitetnija za brzi rast. Sva je nasadna riba bila nabavljena iz ribnjačarstva KARELA JAVOREKA u neposrednoj blizini Bielska. Dovezeno je nekoliko komada zrelih (starijih) riba za rasplod i izvjesna količina jednogodišnje ribe. Sva je ta riba bila prevezena na primitivan način jer u ono vrijeme nije bilo specijalnih vagona za prevoz žive ribe. Prevezena je u buradima sa vodom, a za dovodjenje vazduha sa kisikom u vodu koristio se kovački mijeh. No, tako se moralo raditi da bi bila živa dovezena do ribnjaka u Saničanima.

Transport je obavljen željeznicom u jednom zatvorenom teretnom vagonu. U toku transporta jedan je radnik sa mijehom dovodio vazduh u burad. To putovanje ribe od Bielska do Prijedora trajalo je oko 20 sati.

Ova se riba brzo razmnožavala. Iz Saničana je riba prenesena u Bardaču kada je tamo ribnjačarstvo bilo osposobljeno.

U savom ribnjačarstvu bio je po jedan stručno obrazovani upravnik. Prvi upravnik u Saničanima bio je ŠUBERT, a poslije njega nekoliko drugih koji su se zadržavali kratko vrijeme. Godine 1911. za upravnika je došao IVAN LAJTNER iz Moravske, koji je na ovom položaju ostao sve do početka 1942. godine kada je u toku ratnih operacija ribnjačarstvo bilo razrušeno.

Ivan Lajtner završio je Srednju poljoprivrednu školu, mislim u Beču. Bio je izvanredno sposoban u stručnom pogledu, a i dobar organizator. Jako smo ga uvažavali, a i stekao je poštovanje cijele okoline. Po nacionalnosti bio je pola Čeh, a pola Švabo. Umro je od raka u Beču oko 1946. godine.

(Prekid)

11. februar 1975. godine

(Artur Burda)

Arhiv Doc. krajine B. Luka

ABK 209-MG-12/135

(Nastavak II.)

Iz Saničana riba je u specijalnim drvenim buradima prevezena u ribnjake Bardače. Prema očevim uputstvima burad su izradili ovdašnji bačvari. Prijevoz je izvršen željeznicom do Zalužana. Tamo je izvršen pretovar buradi na kola sa konjskom zapregom. Kola su već čekala pripremljena. Pošto udaljenost nije bila velika, a postojala je mogućnost da se na ovom putu doliva svježa voda iz potoka, nije bilo potrebe da se pomoću mijeha ubacuje kisik u vodu. Tako je 1908. godine, kada je izvršen prijevoz ribe u Bardaču, počeo razvoj ribnjačarstva na području Bardače.

U početku je bilo čestih promjena upravnika u Bardači sve dok nije 1911. godine angažovan Josip Foit iz Moravske, veoma sposoban upravnik češke nacionalnosti. On je ostao na ovom položaju sve do 1944. godine, kada su njega i njegovu ženu ubili četnici. Ubili su ga baš oni kojima je za vrijeme rata spasavao glave braneći ih ona namjera ustaških i njemačkih vlasti. Kao Čeh, što mi je poznato, bio je antinacistički orijentisan. I otac i majka bili su mu Česi.

Josip Foit bio je sposoban stručnjak za uzgoj ribe jer je odrastao na češkim ribnjačarstvima na kojima je njegov otac bio namješten. Tako je sticao iskustva i praksu na temelju koje je razvijao ribnjačarstvo u Bardači.

Ivan Lajtner i Josip Foit, dvojica Čeha iz Moravske, koji su došli iste godine, kao sposobni stručnjaci i organizatori uspjehom su radili na uzgoju ribe.

Već 1907. godine proizvodnja ribe u Saničanima bila je tolika da se već izvozila u inostranstvo, razumije se pored prodaje na domaćem tržištu. Riba se slala u Banju Luku, Sarajevo, Zagreb, Rijeku, Beč, Budimpeštu i Meran (Južni Tirol), a kasnije i u Njemačku (Berlin, Drezden i druga mjesta). Kupci su bili trgovci i veletrgovci koji su ribu kupovali i na tržište plasirali. U Sarajevu je otkup ribe najčešće vršio trgovac David Papo. Ribu su kupovali i mještani Prijedora i okolnih sela, naročito u vrijeme slava i drugih vjerskih svetkovina. Na jelovniku domaćeg stanovništva riba se vrlo rijetko koristila, samo u izuzetnim prilikama. Jedino se češće

koristila od austrougarskog činovništva. Zbog toga se i išlo na izvoz van područja Bosne i Hercegovine. Tragovi tradicije slabog korišćenja ribe od domaćeg stanovništva postoje i danas jer riba još nije zauzela ravnopravno mjesto na trpezi sa govedjim, janječim, svinjskim i drugim mesom.

Za vrijeme prvog svjetskog rata proizvodnja ribe skoro je sasvim prestala pošto su upravnici i većina radnika bili mobilisani u austrougarsku vojsku. Angažovani su čuvari ribnjaka, ali zbog nedostatka radne snage na njima se nije moglo raditi tako da ih je kraj rata dočekao zapuštene, obrasle u šibljе od trstike i vodene trave, a da se i ne pominju stanje instalacija. Trebalo je dosta vremena i sredstava da se ponovo dovedu u red.

U julu 1919. godine otac mi je predao ribnjake. Preuzevši upravu nad njima, počeo sam ih dovoditi u red angažujući radnu snagu na čišćenju vodene biljke (šašu, rogozu) i osposobljavanju kanala i uređaja. U toku rata bio je ukraden sav inventar koji se mogao odnijeti (sprave za lov, tehnička pomagala, konjske zaprege, kola itd.) tako da se moralo počinjati skoro iznova.

Rodjen sam 21. januara 1894. godine u Bielsku. Osnovnu školu i Gimnaziju završio sam u Beču. Po završetku srednje škole počeo sam studij agronomije na Visokoj školi za agronomiju u Beču. Studij sam 1914. godine nastavio u Švajcarskoj, gdje sam ostao sve do kraja prvog svjetskog rata. U toku prvog svjetskog rata ostao sam u Švajcarskoj da ne bih morao služiti u austrougarskoj vojsci.

Oženio sam se 16. aprila 1919. godine sa Helenom van 't Hoff iz Roterdama, Holandjankom, nećakinjom profesora dr Van 't Hoff-a, nosioca Nobelove nagrade za fiziku i hemiju. Sa svojom suprugom upoznao sam se u Švajcarskoj, a vjenčali smo se u Lucernu. Na fakultetu nisam diplomirao jer je trebalo preuzeti vodjenje ribnjaka 1919. godine.

U toku prvog svjetskog rata otac se sa majkom nalazio u Beču. Otac je posjedovao dosta nepokretne imovine u Bielsku. Ta se nepokretna imovina sastojala od zgrada, a imao ih je više, čak i blokove kuća. Prihodi od zgrada bili su ekonomski sigurniji od prihoda koje je mogla davati poljo-

Arhiv Bos. krajeine B. Luka

ABK 209-MG-IV/135

privreda.

Pošto je poslije završetka prvog svjetskog rata u staroj Jugoslaviji izvodjena agrarna reforma, postojala je tendencija kod okolnih mještana, a i konkretni zahtjevi da im se dodijele dijelovi ribnjaka. Upravne vlasti od opštine i sreza pa na dalje donosile su u pogledu tih zahtjeva razna rješenja i odluke, pa čak i međusobno kontradiktorna. Na zahtjeve odvajanja dijelova ribnjaka od cjeline nisam mogao pristati jer ribnjaci predstavljaju cjelinu koja se ne može cijepati. Cijeli rad oko proizvodnje ribe bio bi doveden u pitanje ako bi se sistem kanala odvojio od ribnjaka, ako bi se jedni dijelovi izdvajali od drugih itd.

Dok su ta natezanja trajala u toku više godina nisam mogao da sjedim skrštenih ruku i da čekam konačna rješenja već sam preduzimao mjere da se ribnjačarstva osposobe. Pošto su ribnjačarstva bila pod sekvestrom agrarne reforme, nisam mogao tražiti kredit za osposobljavanje ribnjaka. Prosto rečeno, nisam želio da zadužujem ribnjake jer mi nije bilo poznato kakvo će biti definitivno rješenje. Istom je 1928. godine sekvestar podignut tako da sam tek od ove godine mogao slobodno da radim. Od ove godine rad se intenzivirao i proizvodnja proširivala.

Na početku postojanja ribnjaka proizvodnja se kretala oko 200-300 kg. po hektaru, a od 1930. godine proizvodnja se popela do 500-600 kilograma. Proizvodnja je porasla zahvaljujući intenzivnijem tovljenju i primjeni umjetnih gnojiva. Umjetna gnojiva su prvi put upotrebljena oko 1930. godine. Njihova je primjena, dakle, omogućila da se proizvodnja ribe sve više unapređuje tako da je prinos uoči drugog svjetskog rata podignut na 700-800 kilograma po hektaru.

U ono vrijeme riblje bolesti bile su skoro nepoznate. Ribljih epidemija nije bilo. Ukoliko smo konstatovali da su pojedini primjerci oboljeli nastojali smo ih odstraniti.

Kad sam došao u Jugoslaviju u prvo vrijeme sam stanovao na samim ribnjacima, odnosno u zgradama namjenjenim za upravnike ribnjaka. U Banju Luku sam prešao da boravim od 1923. godine. Prvo sam stanovao u kući ljekara dr Hermana, u

Arhiv Bos. krajine B. Luka

ABK 209-M6-IV/135

zgradi iza željezničke stanice. Poslije sam prešao kod grofa Del Mestri-a, a zatim u kuću dr Steve Moljevića. Pred sam drugi svjetski rat ponovo sam prešao u kuću gdje sam najprije stanovao (bivša kuća dr Hercmana), ali sada u vlasništvu dr Repca.

Vlada Republike Poljske imenovala me je za poljskog konzula 1927. godine. Sjedište Konzulata Republike Poljske bilo je u Gospodskoj ulici, u kući gospodje Ugrenović. U prvo vrijeme radio je kao sekretar konzulata Vladislav Baron, penzionisani okružni predstojnik iz vremena Austro-ugarske, po nacionalnosti Poljak. Zadnjih godina pred drugi svjetski rat sekretar Konzulata bio je Petar Miljević. Miljević je bio sekretar u vrijeme izbijanja drugog svjetskog rata. Između njih dvojice bilo je još nekoliko, ali su se oni zadržavali veoma kratko vrijeme. Miljević je bio rodom iz Klašnica. Sada se nalazi u diplomatskoj službi SFRJ.

Otvaranje Konzulata u Banjoj Luci bilo je uslovljeno potrebom jer je na ovom području bilo naseljeno mnogo Poljaka. Kao konzul bio sam dosta angažovan, a i Konzulat kao cjelina.

(Prekid)

15. februar 1975. godine
Banja Luka

(Artur Burda)

Arhiv Eoc. krajine B. Luka

ABK 209-MG-IV/135

(N a s t a v a k III.)

Na području šireg regiona Banje Luke bilo je oko 20.000 naseljenika iz Poljske. Negdje oko polovine bili su pravi Poljaci rimokatoličke vjere, a druga polovina bili su Ukrajinci grkokatoličke vjere. Jedi i drugi imali su svoje svećenike. Brojnost Poljaka i Ukrajinaca uslovalo je da se i osnaje Konzulat u Banjoj Luci.

Poslije osnivanja Konzulata u Banjoj Luci otvarani su u raznim selima tečajevi poljskog jezika: u Starom Martincu, u nekoliko mjesta kod Prnjavora i Dervente.

Najaktivniji u organizovanju tečajeva bio je JAN KUMOŠ, učitelj u Martincu. Bio je sin ovdšnjeg naseljenika iz Poljske. Završio je učiteljsku školu, a zatim otišao na studij u Poljsku. Po povratku radio je na organizovanju i držanju tečajeva poljskog jezika, a na tom je polju postigao izuzetno dobre rezultate.

U selima nastanjenim Poljacima osnivana su i poljska kulturnoprosvjetna društva. U radu sa poljskom nacionalnom manjinom na našem području bili su aktivni Adam Urban iz sela Martinci, neki Pinčuk iz okoline Prnjavora i drugi čijih se imena trenutačno ne mogu sjetiti. Međutim, u Banjoj Luci nije bilo poljskih društava izuzev Konzulata.

Glavni problem Poljaka između dva rata bio je vezan za državljanstvo. U mnogim slučajevima ono je bilo dvojno. U nekim slučajevima Poljaci su automatski sticali jugoslovensko državljanstvo, a u drugim slučajevima pitanje državljanstva ostalo je otvoreno. Posebno sam se zalagao da se, prema zahtjevima, pitanje državljanstva riješi. Bilo je i komplikovanijih slučajeva kada pojedinci nisu imali jugoslovensko državljanstvo, a nisu dobili ni poljsko.

Kontaktirao sam sa Generalnim konzulatom u Zagrebu kome sam bio subordiniran. Generalni konzuli u Zagrebu bili su: Stefanski, Samson Imelsjtjerna, Majvald, Roman Lazarski i Viktor Pol. Između Lazarskog i Pola bio je još jedan generalni konzul, ali mu se imena ne mogu sjetiti.

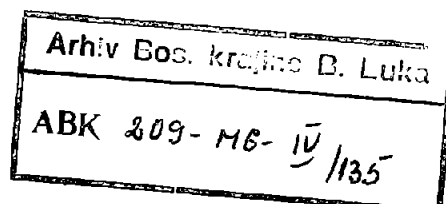
Poslije završetka drugog svjetskog rata vodjena je akcija od strane poljske vlade da se što više iseljenika vrati u Poljsku. Akcija je bila naročito intenzivna u Jugoslaviji, Belgiji, Kanadi, Francuskoj, SAD, Engleskoj i Brazilu. Poljska je dobila zapadne krajeve iz kojih je istjerano ili emigriralo oko 7 miliona Njemaca. Te je krajeve trebalo naseliti poljskim iseljenicima. Iseljenici sa našeg područja koji su optirali za Poljsku naselili su se u Šleskoj, u okolini Vroclava. Tako su optirali skoro svi Poljaci sa našeg područja, ali su ostali Ukrajinci iz Istočne Galicije, oni iz krajeva koji su pripali poslije drugog svjetskog rata SSSR-u.

Osim rada u Konzulatu nastavio sam rad na unapređenju ribnjačarstva. Plasirao sam ribu na ona tržišta gdje se ona tražila: Austrija (naročito Beč), Njemačka (Berlin, Drezden, Hamburg i razna mjesta u Saskoj), Italija (Lecco i Milano), Poljska (Varšava), Budimpešta i Palestina. U Njemačkoj riba se mnogo prodavala i u mjestima gdje je bilo morske ribe, jer su tamo zbog navike trošenja ribe tražili i slatkovodnu. Riba se za Palestinu transportirala brodovima u posebnim rezervoarima za smještaj ribe na palubi, gdje se u toku transporta temperatura postepeno povećavala da se riba aklimatizira i doveze živa do Palestine.

17. juli 1975. godine

Banja Luka

(Artur Burda)

- 11 -

(N a s t a v a k III.)

Na području šireg regiona Banje Luke bilo je oko 20.000 naseljenika iz Poljske. Negdje oko polovine bili su pravi Poljaci rimokatoličke vjere, a druga polovina bili su Ukrajinci grkokatoličke vjere. Jedi i drugi imali su svoje svećenike. Brojnost Poljaka i Ukrajinaca uslovalo je da se i osnaže Konzulat u Banjoj Luci.

Poslije osnivanja Konzulata u Banjoj Luci otvarani su u raznim selima tečajevi poljskog jezika: u Starom Martinu, u nekoliko mjesta kod Prnjavora i Dervente.

Najaktivniji u organizovanju tečajeva bio je JAN KUMOS, učitelj u Martinu. Bio je sin ovdašnjeg naseljenika iz Poljske. Završio je učiteljsku školu, a zatim otišao na studij u Poljsku. Po povratku radio je na organizovanju i držanju tečajeva poljskog jezika, a na tom je polju postigao izuzetno dobre rezultate.

U selima nastanjenim Poljacima osnivana su i poljska kulturnoprosvjetna društva. U radu sa poljskom nacionalnom manjinom na našem području bili su aktivni Adam Urban iz sela Martinci, neki Pinčuk iz okoline Prnjavora i drugi čijih se imena trenutno ne mogu sjetiti. Međutim, u Banjoj Luci nije bilo poljskih društava izuzev Konzulata.

Glavni problem Poljaka između dva rata bio je vezan za državljanstvo. U mnogim slučajevima ono je bilo dvojno. U nekim slučajevima Poljaci su automatski sticali jugoslovensko državljanstvo, a u drugim slučajevima pitanje državljanstva ostalo je otvoreno. Posebno sam se zalagao da se, prema zahtjevima, pitanje državljanstva riješi. Bilo je i komplikovanijih slučajeva kada pojedinci nisu imali jugoslovensko državljanstvo, a nisu dobili ni poljsko.

Kontaktirao sam sa Generalnim konzulatom u Zagrebu kome sam bio subordiniran. Generalni konzuli u Zagrebu bili su: Stefanski, Semson Imelsjerna, Majvald, Roman Lazarski i Viktor Pol. Između Lazarskog i Pola bio je još jedan generalni konzul, ali mu se imena ne mogu sjetiti.

Arhiv Dos. krajiño B. Luka

ABK 209- MG - 14 / 135

Poslije završetka drugog svjetskog rata vodjena je akcija od strane poljske vlade da se što više iseljenika vrati u Poljsku. Akcija je bila naročito intenzivna u Jugoslaviji, Belgiji, Kanadi, Francuskoj, SAD, Engleskoj i Brazilu. Poljska je dobila zapadne krajeve iz kojih je istjerano ili emigriralo oko 7 miliona Njemaca. Te je krajeve trebalo naseliti poljskim iseljenicima. Iseljenici sa našeg područja koji su optirali za Poljsku naselili su se u Šleskoj, u okolini Vroclava. Tako su optirali skoro svi Poljaci sa našeg područja, ali su ostali Ukrajinci iz Istočne Galicije, oni iz krajeva koji su pripali poslije drugog svjetskog rata SSSR-u.

Osim rada u Konzulatu nastavio sam rad na unapređenju ribnjačarstva. Plasirao sam ribu na ona tržišta gdje se ona tražila: Austrija (naročito Beč), Njemačka (Berlin, Dresden, Hamburg i razna mjesta u Saskoj), Italija (Lecco i Milano), Poljska (Varšava), Budimpešta i Palestina. U Njemačkoj riba se mnogo prodavala i u mjestima gdje je bilo morske ribe, jer su tamo zbog navike trošenja riba tražili i slatkovođnu. Riba se za Palestinu transportirala brodovima u posebnim rezervoarima za smještaj ribe na palubi, gdje se u toku transporta temperatura postepeno povećavala da se riba aklimatizira i dovede živa do Palestine.

17. juli 1975. godine

Banja Luka

(Artur Burda)